

RAAP-NOTITIE 323

Plangebied Kerkweg 24, Spaarnwoude

Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Een inventariserend archeologisch onderzoek

Colofon

Opdrachtgever: Afdeling Ruimte van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude

Project: archeologisch onderzoek plangebied Kerkweg 24, Spaarnwoude

Titel: Plangebied Kerkweg 24, Spaarnwoude, gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude;
een inventariserend archeologisch onderzoek

Status: eindversie

Datum: april 2003

Auteur: drs. M. Verbruggen

Bestandsnaam: L:\QXPress\Notities\2003\SPKE\N0323-SPKE.qxd

Projectcode: SPKE

Projectleider: drs. M. Verbruggen

Projectmedewerker: drs. B.I. Smit

ARCHIS-waarnemingsnummer: niet van toepassing

Autorisatie:

drs. H.F.A. Haarhuis

ISSN: 0925-6369

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

telefoon: 020-463 4848

Zeeburgerdijk 54

telefax: 020-463 4949

1094 AE Amsterdam

E-mail: raap@raap.nl

Postbus 1347

1000 BH Amsterdam

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2003

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

In opdracht van de Afdeling Ruimte van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 25 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de bouw van een veestalling en overdekte mestopslag in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Doel van dit onderzoek was eventueel aanwezige archeologische resten op te sporen en, voorzover mogelijk, een eerste indruk te geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

Tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek zijn in het plangebied geen archeologische resten aangetroffen. Naar verwachting zal er als gevolg van de geplande werkzaamheden dan ook geen verstoring van archeologische waarden optreden. Derhalve worden geen aanbevelingen voor vervolgonderzoek gedaan.

1 Inleiding

1.1 Kader en doelstelling

In opdracht van de Afdeling Ruimte van de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude heeft RAAP Archeologisch Adviesbureau op 25 maart 2003 een inventariserend archeologisch onderzoek uitgevoerd in verband met de bouw van een veestalling en overdekte mestopslag in de gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude. Het onderzoek diende te worden uitgevoerd omdat realisatie van de plannen zou kunnen leiden tot aantasting of vernietiging van mogelijk aanwezige archeologische resten. Op grond van de bouwtekeningen van de veestalling wordt een verstoring tot maximaal 70 cm -Mv voorzien. Doel van onderhavig onderzoek was het opsporen van eventueel aanwezige resten en (indien mogelijk) een eerste indruk geven van de kwaliteit (gaafheid en conservering), aard, datering, omvang en diepteligging ervan.

1.2 Plangebied en archeologische verwachting

Het plangebied ligt in de dorpskern van Spaarnwoude (figuur 1) en staat afgebeeld op kaartblad 25A van de topografische kaart van Nederland (schaal 1:25.000); de centrumcoördinaat is 107.817/490.885. Het perceel staat kadastraal bekend onder: Gemeente Haarlemmerliede en Spaarnwoude, sectie A, perceel 768. Ten tijde van het onderzoek was het plangebied in gebruik als boerenerf. Een groot deel van het terrein was verhard; de resterende oppervlakte werd gebruikt voor de tijdelijke opslag van diverse goederen. Voor het gebied geldt een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor resten uit het Laat Neolithicum t/m de Late Middeleeuwen (zie § 2.2).

1.3 Onderzoekopzet en richtlijnen

Onderhavig onderzoek bestond uit een bureauonderzoek en een veldonderzoek. Het veldonderzoek is beperkt gebleven tot een karterend booronderzoek.

Het inventariserend archeologisch onderzoek is uitgevoerd volgens de hiervoor geldende normen en richtlijnen die zijn vastgelegd in het *Handboek ROB-specificaties* (Brinkkemper e.a., 1998) en conform de *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie* (Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie, 2001).

Zie tabel 1 voor de dateringen van de in deze notitie genoemde archeologische perioden. Enkele vaktermen worden achter in deze notitie beschreven.

2 Bureauonderzoek

2.1 Methodes

Voorafgaand aan het veldonderzoek is een bureauonderzoek uitgevoerd om na te gaan of er reeds archeologische vondsten uit het plangebied geregistreerd staan en om ten behoeve van het veldwerk de landschappelijke (geologische en bodemkundige) kenmerken alsmede de gespecificeerde archeologische verwachting te bepalen. In het kader van het bureauonderzoek zijn verschillende bronnen geraadpleegd (o.a. Haartsen e.a., 2000; zie literatuurlijst).

Om inzicht te krijgen in het voorkomen van archeologische vindplaatsen in of nabij het plangebied is het ARChEologisch Informatie Systeem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort geraadpleegd.

2.2 Resultaten

Geologie en geomorfologie

Het plangebied behoort geologisch gezien tot de kuststrook. Deze strook is ontstaan door een samenspel van zee en wind. De zee voerde zand aan dat in de vorm van een strandwal parallel aan de kustlijn werd afgezet. Zodra een strandwal ruim boven het gemiddelde hoogwater uitkwam, viel deze droog en vormden zich hierop lage duinen.

De kustlijn heeft in een ver verleden veel westelijker gelegen dan tegenwoordig het geval is. Tijdens de laatste ijstijd, het Weichselien (120.000-10.000 jaar geleden), bevond de kustlijn van de Lage Landen zich grofweg in het midden van de Noordzee. Vanaf het begin van het Holoceen (circa 10.000 jaar geleden) trad een sterke klimaatsverandering op, waardoor de zeespiegel steeg en de kustlijn in oostelijke richting werd gedrongen (transgressie). Rond 3800 voor Chr. stabiliseerde de kustlijn zich op gemiddeld 8 km ten oosten van de huidige kustlijn en vormde zich een strandwal. Hierop ontwikkelden zich lage duintjes: de Oude Duinen. Niet lang na de vorming van deze meest oostelijke strandwal verplaatste de kustlijn zich langzaam weer in westelijke richting doordat zich nieuwe strandwallen vormden die smalle of brede strandvlakten afsneden van de zee. De kustuitbreiding duurde tot ongeveer 500 voor Chr. en resulteerde in een 6 tot 10 km brede kuststrook, bestaand uit een reeks hoger gelegen strandwallen met daartussen lagere strandvlakten.

Het dorpje Spaarnwoude ligt op de hogere delen van de meest oostelijke strandwal in de regio Haarlem, die loopt van Heemstede tot Spaarnwoude. Deze met Oude Duinen bedekte strandwal is ongeveer 3200 jaar voor Chr. ontstaan. Direct ten westen hiervan ontstond circa 400 jaar later een nieuwe strandwal, waarop zich tegenwoordig de stad Haarlem bevindt (NITG/TNO, 1998).

De strandwal bevindt zich temidden van een ontgonnen veenvlakte, waarin volgens de geomorfologische kaart smalle ruggen aanwezig zijn (Van den Berg & Kluiving, 1992). De strandwal van Spaarnwoude is een provinciaal aardkundig monument (Haartsen e.a., 2000).

Bodem

Volgens de bodemkaart bestaat de bodem in het plangebied uit een kalkloze zwarte enkeerdgrond (DLO-Staring Centrum, 1992: code zEZ21): een oude bouwlandgrond met een homogene zwarte humeuze bovengrond die dikker is dan 0,5 m, met grondwatertrap IV en hoger. Deze bovengrond is ontstaan door bewerking en ophoging van de bodem vanaf het begin van de Late Middeleeuwen. De begrenzing van dit bodemtype valt hier samen met de contouren van de Oude Duinen op de strandwal. Onder de enkeerdgrond komen plaatselijk (resten van) humuspodzolen voor (DLO-Staring Centrum, 1992).

Archeologie

Volgens de Archeologische Monumentenkaart (AMK) ligt het plangebied in de historische dorpskern van Spaarnwoude (CMA-code 25A-006). Het betreft een terrein dat bewoningssporen uit tenminste de Romeinse tijd, Vroege en Late Middeleeuwen bevat (De Raaf, 1953; Oude Rengerink & Tol, 2002).

In ARCHIS staan geen archeologische vindplaatsen uit het plangebied geregistreerd. Uit de directe nabijheid van het plangebied, binnen een straal van circa 500 m zijn vier vindplaatsen bekend (ARCHIS-waarnemingsnummers 22450, 22503, 23229 en 30953). Het betreft, voorzover bepaald, vondsten uit de Middeleeuwen en Late IJzertijd of Romeinse tijd.

Archeologische verwachting

Volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) geldt voor het plangebied een middelhoge tot hoge trefkans voor archeologische waarden (ROB, 2001). In de ondergrond bevindt zich de strandwal van Spaarnwoude, waarop in principe bewoning vanaf het Laat Neolithicum verwacht kan worden. Op grond hiervan en op grond van de genoemde ARCHIS-waarnemingen gold bij aanvang van het veldonderzoek voor het plangebied een middelmatige tot hoge archeologische verwachting voor vindplaatsen uit het Laat Neolithicum t/m de Late Middeleeuwen. Het kan gaan om relatief grote en kleine nederzettingsterreinen waarvan de resten zich gezien de geologische situatie - op de strandwal c.q. lage duinen - waarschijnlijk binnen circa 100 cm -Mv bevinden.

3 Veldonderzoek

3.1 Methodes

Tijdens het veldonderzoek zijn zes boringen verricht op een oppervlakte van ongeveer 30 bij 17,5 m. Omdat een deel van de veestal in het zuidwestelijke deel van het plangebied reeds gebouwd was, kon daar niet geboord worden. Eén extra boring (boring 1) is direct ten zuidwesten van de nieuw gebouwde stal geplaatst. De boringen konden niet in een regelmatig grid geplaatst worden door de aanwezigheid van verharding en de opslag van diverse goederen op het erf. Hierdoor varieerde de afstand tussen de boringen van 5 tot 15 m. De gehanteerde methode wordt desondanks geschikt geacht voor het opsporen van de meeste in dit gebied te verwachten nederzettingsterreinen uit de periode Laat Neolithicum t/m Late Middeleeuwen. Deze methode is niet geschikt om graven, verkavelingspatronen en andere zeer lokale archeologische resten in kaart te brengen.

Er is geboord tot maximaal 2,0 m -Mv met een Edelmanboor met een diameter van 7 cm en een gutsboor met een diameter van 3 cm. De boringen zijn conform NEN 5104 beschreven (Nederlands Normalisatie-instituut, 1989) en met meetlinten ingemeten (x- en y-waarden). De maaiveldhoogte van de boringen is niet ingemeten. Het opgeboorde materiaal is in het veld nauwgezet gecontroleerd op de aanwezigheid van archeologische indicatoren (zoals houtskool, vuursteen, aardewerk, metaal, bot, verbrande leem en fosfaatvlekken). Er zijn geen monsters genomen.

3.2 Resultaten

Geologie en bodem

Vanaf het maaiveld tot circa 60 cm diepte komt sterk humeus, zeer fijn tot matig fijn zand voor dat geen kalk bevat. Het betreft een zogenaamde A-horizont van een zwarte enkeerdgrond. Deze waarneming komt overeen met het bodemtype zoals aangegeven op de bodemkaart (DLO-Staring Centrum, 1992). Vanaf circa 60 cm -Mv is een pakket matig fijn tot zeer fijn zand aangetroffen. Het zand is overwegend sterk kalkhoudend en bevat mica (glimmers). In het algemeen is de bovenste 20 tot 50 cm van dit pakket ontkalkt en vrij van mica. In de top van het zand zijn plaatselijk resten van een humuspodzol waargenomen. Het pakket, waarvan de basis niet is aangetroffen, wordt geïnterpreteerd als strandwalzand. Waarschijnlijk zijn de bovenste decimeters van dit zand opgestoven tot lage duintjes. Hierin zijn geen verstoringen waargenomen.

Archeologie

Tijdens het veldonderzoek zijn geen archeologische indicatoren aangetroffen.

4 Conclusies en aanbevelingen

4.1 Conclusies

Ondanks een relatief hoge archeologische verwachting (middelmatig tot hoog voor vindplaatsen uit het Laat Neolithicum t/m de Late Middeleeuwen), zijn tijdens het inventariserend archeologisch onderzoek geen aanwijzingen aangetroffen voor vindplaatsen in het plangebied.

4.2 Aanbevelingen

Op grond van het ontbreken van aanwijzingen voor de aanwezigheid van archeologische resten wordt ten aanzien van het plangebied geen vervolgonderzoek aanbevolen.

Met betrekking tot de bevindingen van onderhavig onderzoek kan contact opgenomen worden met de provinciaal archeoloog.

Literatuur

- Berg, M.W. van den & S.J. Kluiving**, 1992. *Geomorfologische kaart van Nederland, schaal 1:50.000. Toelichting op kaartblad 24 Zandvoort en 25 Amsterdam*. DLO-Staring Centrum/Rijks Geologische Dienst, Wageningen/Haarlem.
- Brinkkemper, O., e.a. (red.)**, 1998. *Handboek ROB-specificaties*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort.
- DLO-Staring Centrum**, 1992. *Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, kaartbladen 24-25 West Zandvoort-Amsterdam*. DLO-Staring Centrum, Wageningen.
- Haartsen, A., J. Lenten & C. ten Oever-van Dijk**, 2000. *De cultuurhistorie van Kennemerland*. Provincie Noord-Holland, Haarlem.
- Nederlands Normalisatie-instituut**, 1989. *Nederlandse Norm NEN 5104, Classificatie van onverharde grondmonsters*. Nederlands Normalisatie-instituut, Delft.
- NITG/TNO**, 1998. *Vereenvoudigde Geologische Kaart van Haarlem en omgeving*. Nederlands Instituut voor Toegepaste Geowetenschappen/TNO, Haarlem.
- Oude Rengerink, J.A.M. & A.J. Tol**, 2002. *Aanleg drukriolering dorpskern Spaarnwoude, gemeenten Spaarnwoude en Haarlemmerliede; een archeologische begeleiding. RAAP-notitie 249 (herziene eindversie)*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Amsterdam.
- Raaf, H.K. de**, 1953. *Amateuristische notities (slot)*. In: *Westerheem* 2: 137-140.
- ROB**, 2001. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) 2e generatie. Globale Archeologische Kaart van het continentale Plat. Archeologische Monumentenkaart*. Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek, Amersfoort (cd-rom).
- Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie**, 2001. *Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie. Eindrapport van de Vorbereidingscommissie Kwaliteitszorg Archeologie*. Ministerie van Onderwijs, Cultuur en Wetenschappen, Den Haag.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumenten Kaart
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
CMA	Centraal Monumenten Archief
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
Mv	maaiveld
ROB	Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek

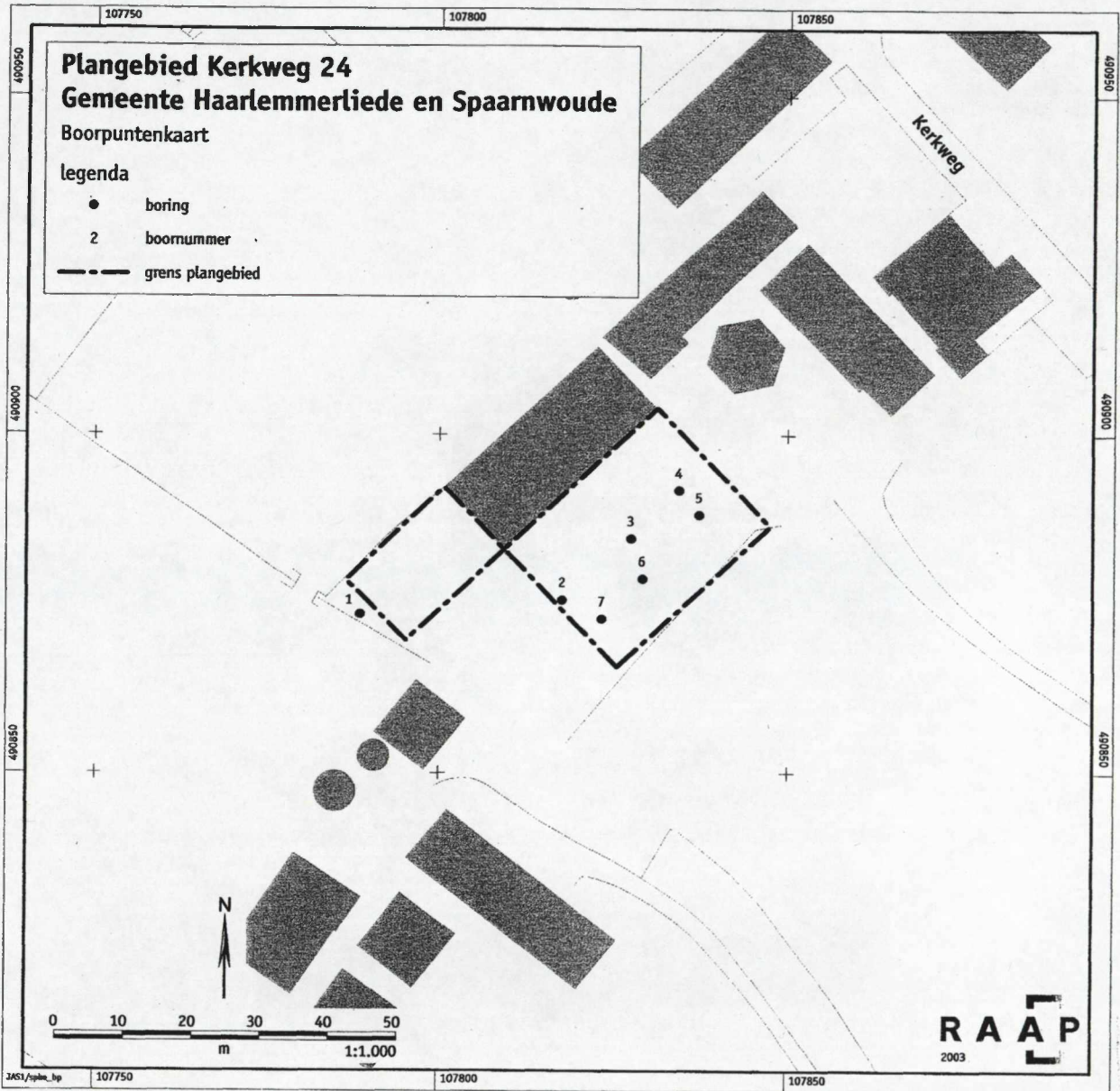
Verklarende woordenlijst

enkeerdgronden	dikke eerdgrond (= laag met donkere, min of meer rulle grond, met organische en anorganische bestanddelen) ontwikkeld op zandgrond onder invloed van de mens; worden ook wel essen genoemd
Holoceen	jongste geologisch tijdvak (vanaf de laatste IJstijd: ca. 8800 jaar voor Chr. tot heden)
podzol	bodem met een uitspoelingslaag (E-horizont) en een inspoelingslaag (B-horizont). Het proces van het uitloggen van de E-horizont en de vorming van een B-horizont door inspoeling van humus en ijzer heet podzolering
strandwal	door branding en zeestromingen ontstane zandrug die boven gemiddeld hoogwater uitkomt en parallel aan de kustlijn is afgezet
transgressie	uitbreiding van de zee over het land
Weichselien	geologische periode (laatste ijstijd, waarin het landijs Nederland niet bereikte), ca. 120.000-10.000 jaar geleden

Overzicht van figuren en tabellen

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.

Figuur 1. Boorpuntenkaart.

Periode	Datering
Nieuwe tijd	1500 - heden
Late Middeleeuwen	1050 - 1500 na Chr.
Vroege Middeleeuwen	450 - 1050 na Chr.
Romeinse tijd	12 voor - 450 na Chr.
IJzertijd	800 - 12 voor Chr.
Bronstijd	2000 - 800 voor Chr.
Neolithicum (nieuwe steentijd)	5300 - 2000 voor Chr.
Mesolithicum (midden steentijd)	8800 - 4900 voor Chr.
Paleolithicum (oude steentijd)	300.000 - 8800 voor Chr.

Tabel 1. Archeologische tijdschaal.